

Engströmove očividné lži, provokatívne vystupovanie a list z Ålandu nakoniec prinútili šéfa pátrania z oddelenia násilnej kriminality Arneho Irvella reagovať. Kontaktoval bývalého kolegu Pera Häggströma, ktorý teraz v Skandii pracoval ako interný inšpektor.

Häggström predtým na polícii robil sedemnást rokov a bol skúseným vyšetrovateľom. Arne Irvell už od neho zistil, ako sa po okolí pohybovali pracovníci vrátnice. Irvell Häggströma poprosil, aby Stiga diskkrétne preveril. Ak zistí, že ho polícia podozrieva z vraždy, mohol by vyvolať hurhaj.⁷³

V rovnakom čase prišla na Engströma reč aj v Palmeho skupine, no tento raz sa niesla vo vážnejšom tóne.

Na schôdzi 20. apríla Holmér nadhodil, že na Engströmovi „niečo nesedí“. „Možno by sme si naňho mali dať väčší pozor,“ nadhodil jeden z vyšetrovateľov. „Ako to myslíte?“ spýtal sa Wincent Lange. „Ak neklame, tak na mieste činu musel byť,“ odvetil vyšetrovateľ. Ďalší kolega ho doplnil: „To znamená, že je páchatelom... Aké zvláštne, že si ho nikto z policajtov nevšimol, ako by tam ani nebol.“

Dvadsiateho druhého apríla pripísali Engströmovo meno na analytickú tabuľu, kde zhromažďovali dôležité otázky, stopy a indície. „Hej, v prípade Engströma tu nesedí nič,“ skonštatoval Hans Holmér. „Bol hore [na návrší Brunkeberg], dokonca mal aj tú tašku,“ doplnil jeden z vyšetrovateľov z oddelenia násilnej kriminality.⁷⁴

Nastal čas trochu si posvietiť na Muža zo Skandie.

5. KAPITOLA

VYŠETROVANIE

Už o tri dni po tom, ako sa Stig Engström ocitol na analytickej tabuli polície, ho predvolali na výsluch, tentokrát na Kungsholmen, kde si ho odfotili v rovnakom oblečení, aké mal údajne na sebe v tú vražednú noc. Policajti si samostatne odfotili aj tašku na zápästie, aby si urobili predstavu o jej veľkosti. No najzaujímavejší kúsok oblečenia chýbal. Engström totiž prišiel bez čapice.

Výsluch sa konal dvadsiateho piateho apríla pod vedením Larsa Jonssona a Allana Bäckströma a trval osemdesiat minút. Tento raz sa na rozdiel od predchádzajúcich výsluchov nahrával. Z prepisu Engströmovo sebavedomie len tak kypí. Keďže výsluch sa uskutočnil formou bežného svedectva, nepadli v ňom žiadne nepríjemné alebo konfrontačné otázky ohľadom jeho protichodných tvrdení.

Engström v podstate zopakoval poslednú verziu svojho rozprávania o tom, ako si z práce pichol odchod o 23.20 a z ciferníka hodínok sa snažil vyčítať čas, až kým sa v podstate takmer nepotkol o Palmeho. No pribudli aj nejaké nové tvrdenia, napríklad, že mu Lisbeth Palmeová už na mieste činu povedala: „Postrelili aj mňa, do chrbta.“

Vyšetrovateľ prehliadol, že Lisbeth si svoje zranenie všimla až v nemocnici, a pokračoval: „Povedala to presne takto, že ju postrelili?“

Engström: „Hej, presne takto.“

Vyšetrovateľ: „V množnom čísle?“

Engström: „Hej, postrelili aj mňa, do chrbta. Pamätám si to, lebo nepôsobila, že by mala problém hýbať sa, nevyzerala zranená.“

Engström ďalej tvrdil, že Lisbeth súhlasila, aby Palmeho obrátili do stabilizovanej polohy, lebo bolo lepšie urobiť aspoň niečo ako nepodniknúť žiadne kroky. Aj tu sa jeho výpoveď bila so svedectvom ostatných, podľa ktorých sa s Lisbeth nedalo hovoriť, lebo bola v takom šoku, že sa snažila odsotiť Annu Hageovú od postreleného.

Vyšetrovateľom povedal aj to, že sa celý večer nachádzal vo svojej kancelárii, neopustil ju ani raz.

Farbisto opísal, ako sa mohlo stať, že si ho pomýlili s vrahom, lebo sa rozbehol za zásahovkou, a ako potom nejaký mladý muž policajtom podal opis podozrivého, ktorý sedel naňho samého: „Hovoril som si, aha, ale to predsa nemôžem byť ja, veď tu stojím meter pred ním, mal by vidieť, ako vyzerám, tak som si pomyslel, že sme s vrahom asi boli podobne oblečení.“

Policajt, ktorý si práve zaznačil opis páchatela, údajne na túto podobnosť nereagoval. Namiesto toho vraj Engströma odmietol, keď sa snažil nechať polícii svoje meno a telefónne číslo.

Počas výsluchu ho vyzvali, aby vysvetlil, prečo uviedol v médiách, že ho polícia ešte nevypočula. Na to sa Engström pustil do obširného výkladu, ako vlastne jeho vystúpenie v televíznych novinách vzniklo, bez toho, aby na danú otázku vôbec odpovedal.

Engström zároveň vypovedal, čo robil, keď sa po vražde vrátil do Skandie: peši sa prešiel na Odenplan, odkiaľ mu o 0.10 šiel nočný autobus až do Täby. Vysvetlil aj to, prečo na druhý deň kontaktoval políciu: „No a keď som pozeral prvú sobotnú tlačovku, tak som si povedal, že aspoň zavolám, aby som im ušetril prácu a vysvetlil, že ten opis páchatela vlastne sedí na mňa, aj keď podľa Lisbeth mal vrah prešívajú bundu.“

Aby potvrdil svoju prítomnosť na mieste činu, mal si prezrieť niekoľko fotografií. Na fotkách boli osoby prítomné na Sveavägen po vražde, takzvaní „očití svedkovia“, ale aj pár náhodne vybraných ľudí.

Stig Engström z kôpky hneď vybral Larsa Jeppssona so slovami, že to bol človek, ktorého zazrel o kus ďalej na Tunnelgatan. Ďalej sa mu zdalo, že spoznáva aj istú mladú ženu, ale tu sa oči vidne mýlil, lebo ona sa v danej chvíli nachádzala v aute Ingeho Moreliusu na druhej strane Sveavägen.

Keď ho vyzvali, aby vybral pár ďalších svedkov, uviedol, že na jednej z fotografií by mohlo byť dievča, čo sa nad Palmem skláňalo, keď tam dorazil. Myslel tým Annu Hageovú. Aj tu trafil vedľa, aj keď tesne, pretože si ju pomýlil s kamarátkou Karin Johanssonovou. Johanssonová podobne ako Lars Jeppsson už stihli novinám a televízii poskytnúť rozhovory. To, že Engström reportáže o vražde sledoval, dokazujú aj svedectvá kolegov, blízkych i jeho samého. V liste kamarátovi neskôr dokonca píše, že zhromaždil „obrovský kartón“ materiálu, „hlavne novinových výstrižkov“.

Nakoniec vybral ešte fotku Andersa Björkmana, o ktorom sa vyjadril, že by mohlo ísť o opilca, čo nahlas vykrikoval: „Je to Palme? Je to Palme?“ Björkman dovtedy v žiadnych médiách nevystúpil a na mieste činu sa skutočne nachádzal, no po vražde sa nesprával tak, ako opisoval Engström.

Fotografia svedka Stiga Engströma pri príležitosti výsluchu 25. apríla 1986. Engström má oblečené to isté, ako v čase, keď sa 28. februára 1986 nachádzal na mieste činu.

Hlavným identifikačným znamením Stiga Engströma bola taška na zápästie a čiapka so šiltom, ktorú zvykol nosiť v zime. Ako vidieť, na policajných fotografiách čiapka chýba.

Údajný svedok Stig Engström teda dokázal identifikovať len Björkmána a Jeppssona, ktorých musel vidieť i vrah pred respektíve po zastrelení Palmeho, a k tomu ešte Karin Johanssonovú známu z médií.

Inak na mieste činu nevedel identifikovať žiadneho iného svedka.

O niekoľko dní neskôr vypočul Håkan Ström vlastníka chovroletu, Leifa Ljungqvista. Položil mu niekoľko priamych otázok o Engströmovi:

„Všimli ste si na mieste činu po tom, ako padli výstrely, nejakého muža v tmavomodrom kabáte, čiapke so šiltom a s okuliarmi, ktorý tam potom zostal, až kým nedorazila polícia? Mohlo ísť o muža vo veku asi štyridsať až päťdesiat rokov,“ opýtal sa Ström.

Ljungqvist: „No, obávam sa, že v tomto prípade som už ovplyvnený tým, čo som videl a počul v médiách.“

Håkan Ström: „Aha.“

Ljungqvist: „Počul som už nejaké teórie. Nevieť, či som ho na mieste činu videl, ale vzhľadom na tie rôzne reči o jeho správaní na mieste činu si nie som istý, či by bolo správne sa k tomu vyjadriť.“

Namiesto toho, aby Ström svedka poprosil, aby túto myšlienku ďalej rozvinul, ho len prerušil: „Takže si ho nepamätáte?“

Ljungqvist sa znovu vrátil k tomu, čo chcel povedať: „Ozaj si nespomínam, že by som ho tam videl. Určite tam bol jeden v okuliaroch, no ten nemal žiadnu čapicu. Nevieť, či by to mohol byť on. Keď som z auta telefonoval, prišiel ku mne nejaký chlap a spýtal sa ma, či mám v aute telefón. Ten síce mal okuliare, ale či mal aj čiapku, to neviem.“

Muž s okuliarmi, ktorého tu Ljungqvist spomína, bol majiteľ BMW Jan-Åke Svensson. To, že sa Svensson takto skutočne zachoval, potvrdil jeho výsluch, rekonštrukcia na mieste činu i záznam

telefonátu na záchranku, kam Ljungqvist volal po vražde, a chvíľu zostal visieť na linke, kým nezavesil. Na zázname jasne počúť rozhovor medzi Ljungqvistom, jeho pasažiermi a Svenssonom.

Arne Irvell a vyšetrovatelia z oddelenia násilnej kriminality si na výsluch zavolali aj Stefana Glantza, ktorý postrelenému Palmemu poskytol umelé dýchanie. Ukázali mu pätnásť fotografií, z ktorých s istotou vybral Annu Hageovú a Karin Johanssonovú. Stiga Engströma údajne nevidel.⁷⁵

Na prípade Engströma okrem vyšetrovateľov oddelenia násilnej kriminality v Skandii pracoval aj interný inšpektor Per Häggström. Najprv si vypočul troch zamestnancov bezpečnostnej firmy Securitas, ktorí mali vo vražednú noc službu na vrátnici, ako aj Rolanda Bergströma a šéfa bezpečnosti Skandie Hansa-Olofa Olssona.⁷⁶

Roland Bergström mu povedal o troch telefonátoch s Engströmom deň po vražde, keď od neho chcel vedieť presný čas odchodu z práce. Fakt, že v skutočnosti z budovy odišiel o 23.19 a nie o 23.20 ako sám uviedol, mu pridal ďalších šesťdesiat sekúnd na Sveavägen pred tým, ako o 23.21.30 padli výstrely.

Pracovníci vrátnice Häggströmovi zase povedali, ako zmätene sa Engström správal, keď sa asi dvadsať minút po odchode vrátil späť. Podľa vrátnika Henryho Olofssona bol „v šoku“, a tak mu navrhol, aby si domov vzal taxík.

Navyše sa ukázalo, že Engström sa vo svojej kancelárii nenachádzal celý večer, ako tvrdil: keď ho okolo 21.00 vrátnička Anna-Lisa Gahnová stretla na recepcii, povedal, že sa bol vonku navečerať.

Jednou zo skutočností, nad ktorými si Per Häggström lámal hlavu, boli vstupné dvere zo zadnej strany budovy, ktoré boli medzi 22.35 a 23.22 otvorené a vydávali poplašný signál. Vrátnička

na recepcii Annette Kohutová však nič nepodnikla. Na rozhovory s Perom Häggströmom má nepríjemné spomienky:

„Vyrušil ma v práci: ‚Musím s vami hovoriť!‘ Bol našťvaný. Oprel sa mi o stôl a dookola sa dožadoval rekapitulácie celého večera.“

Otvorené zadné dvere podľa nej neboli ničím výnimočným. Obchod s darčekomým tovarom La Carterie, ktorý sídlil na prízemí budovy Skandia, zvykol v noci vykladať tovar a sem-tam sa stalo, že to spustilo poplašné zariadenie.⁷⁷

Häggströmove rozhovory s vrátnikmi a zamestnancami Skandie zdvihli v podniku vlnu nevôle, a to hlavne u šéfa bezpečnosti Hansa-Olofa Olssona:

„Prišlo mi zvláštne, že vyšetrovatelia nehovorili so žiadnym z oficiálnych zástupcov spoločnosti, napríklad so mnou alebo s riaditeľom Björncom Wolrathom. Podľa mňa mala vec prešetriť polícia.“⁷⁸

Häggströma sa však zastal jeho nadriadený, podľa ktorého na to mal predpoklady. Arne Irvell sa naňho obrátil práve kvôli jeho bývalému pôsobeniu v policajnom zbore.

Häggström a Irvell si v máji toho roku vymieňali informácie: Häggström mu povedal o svojich zisteniach v Skandii a Irvell ho zasa informoval o aktuálnom stave vyšetrovania.

Hans Holmér vo svojich rozhovoroch s Ann-Marie Åshedenovou pre *Dagens Nyheter* situáciu komentoval takto: „Na Engströma a jeho aktivity v Skandii sme sa pozreli. Jeden bývalý kolega tam pracuje ako likvidátor poisťovních udalostí a pomáha nám s internou kontrolou. Zistil, že v tú noc sa manipulovalo s dverami, a preto bolo medzi 22.00 a 23.22 ako naschvál vypnuté poplašné zariadenie.“

„Čo si o tom myslíte?“ opýtala sa Åshedenová.

„Tých náhod je tam veľa. Nikto vtedy nepočítal s tým, že by Skandia v tú noc stála za pozornosť. Engström tvrdí, že v práci zostal dlhšie, pretože sa na druhý deň chystal s manželkou na dovolenku do hôr. Ale nešiel tam. Namiesto toho bol na Ålande s nejakou mladou ženou.“

To bolo naozaj zvláštne zhrnutie. Holmér sa buď neoboznámil s najdôležitejšími poznatkami týkajúcimi sa Engströma, a síce, že si v práci pichol odchod o 23.19, alebo túto informáciu pred Åshedenovou jednoducho zatajil. Namiesto toho sa zameral na neurčitú a nepotvrdenú informáciu, že Engströma videli na Ålande, a tak nebol na lyžovačke, ale podvádza svoju ženu.

Åshedenová si pri rozhovore robila len poznámky, preto nemôžeme Holmérove tvrdenia brať s definitívnou platnosťou, no jeho posmešný tón a neznalosť faktov silno kontrastovali s postojom Arneho Irvella z oddelenia násilnej kriminality, ktorý bral Engströma smrteľne vážne.

Irvell však nedostal príležitosť doviest vyšetrowanie Stiga Engströma do konca, pretože koncom mája odišiel do dôchodku. Svoj posledný rozhovor dal denníku *Expressen* a načrtnol v ňom, ako vidí ďalšie vyšetrowanie. V rozhovore pod názvom „*Vražedná záhada onedlho vyriešená – najpoprednejší vyšetrowateľ si tým je istý*“ sa optimisticky vyjadril o podnete, ktorý takmer skončil v kôpke „irelevantné“, ale teraz sa zdalo, že by mohol k niečomu viesť. „Pri bližne o mesiac by sme mohli vidieť predohru vyriešenia vraždy.“

Mal Arne Irvell na mysli Stiga Engströma? Vyšetrowateľ už nežije, no jeho syn Peter s otcom o Palmeho vražde roky viedol siahodlhé rozhovory.

„Pamätám si to,“ hovorí Peter Irvell. „Otec sa k možnosti vyriešenia vraždy, čo sa týka personálu a zdrojov, staval relatívne optimisticky. Ten článok je podľa mňa dosť skreslený.“

Nech už to bolo akokoľvek, Irvell považoval Muža zo Skandie za veľmi zaujímavého podozrivého. Svedectvá z miesta činu spolu s Häggströmovými zisteniami pre Engströma predstavovali priťažujúce okolnosti.

„Otec považoval za samozrejmé, že si Engströma preklepnú,“ hovorí Peter Irvell. „Myslel si, že ho budú vypočúvať, a to nelen ako svedka.“⁷⁹

Piateho júna 1986 sa Per Häggström zhováral s vedúcim oddelenia násilnej kriminality Nilsom Lindnerom. Lindner tento rozhovor v krátkosti zhrnul do záznamu, ktorý mal slúžiť ako podklad pre ďalšie vyšetrowanie Engströma.⁸⁰ Per Häggström svoje poznatky tiež spísal do prepracovanejšej správy. K vlastnému materiálu pripojil aj informácie od Arneho Irvella, okrem iného svedectvá z miesta činu: Engströma na mieste činu tesne po vražde nikto nevidel, na druhej strane minimálne traja uviedli opis páchatela, ktorý naňho pasoval.

Häggström nakoniec celú správu zredukoval do dvadsiatich bodov. Informácie o Engströmovom príchode a odchode z práce a jeho opis boli tým najdôležitejším, no Häggström si zaznamenal aj podozrivého zlú finančnú situáciu i to, že sa v práci vo februári zdržal nezvyčajne dlho ešte trikrát.

V záverečnom komentári Häggström skonštatoval, že jeho zistenia aj informácie od Irvella naznačujú, že páchatelom bol Engström: „Engström vyšiel z S 44 [hlavného vchodu Skandie], keď okolo prechádzal Palme. Engström manželov dobehol pri Tunnelgatan, dvakrát vystrelil a unikol ulicou smerom na juh.“

Häggström sa zamyslel, čo by mohlo podporiť respektíve vyvrátiť jeho hypotézu. Dalo by sa z Engströmovho svedectva vyčítať

THOMAS --- NEPRAVDEPODOBNÝ PETTERSSON ----- VRAH

Prvé slovenské vydanie

Vydalo vydavateľstvo Lindeni

v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava v roku 2022.

Číslo publikácie 2683

Zodpovedná redaktorka Agáta Laczková

Technická redaktorka Sandra Friedrichová

Zo švédskeho originálu *Den osannolika mördaren*,

ktorý prvýkrát vydalo vydavateľstvo

Offside press A B, Göteborg, v roku 2021,

preložila Dominika Wittenberg Gašparová

Obálka, grafická úprava a sazba Tomáš Cikán

Tlač XXXX

Cena uvedená výrobcom predstavuje
nezáväznú odporúčanú spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:

www.albatrosmedia.sk

Eshop@albatrosmedia.sk

tel.: 02/4445 2046